

DOI: 10.18372/2415-8151.22.15403

УДК. 711.27

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ТА ЇХ ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ В ПРОЕКТАХ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ

Чижевська Лідія Олександрівна

аспірантка КНУБА, кафедри ландшафтної архітектури, Київ, Україна,
e-mail: lydiachyzhevska@gmail.com, orcid: 0000-0002-5206-3666

Анотація. Багата природна та етнокультурна ресурсна база створює передумови для їх широкого використання у відпочинкових цілях та розвитку туризму, який розглядається в якості суттєвого містоутворюючого фактору для територій об'єднаних територіальних громад та їх окремих населених пунктів.

Вирішення задач формування оптимальної і раціональної архітектурно-планувальної організації агорекреаційних територій і поселень знаходиться на стику їх просторового планування та містобудівного формування сучасних рекреаційних утворень у складі об'єднаних територіальних громад.

Встановлено, що найсуттєвіший вплив на розвиток рекреаційно-туристичної сфери окремих сільських місцевостей мають:

- культурні-природні об'єкти, до яких належать регіональні ландшафтні парки, ботанічні сади, пам'ятки історико-культурної спадщини, музеї, культурні та релігійні традиції тощо;

- доступність сільської місцевості (наявність транспорту, доріг, аеропортів (портів), залізничної мережі тощо;

- туристичний імідж місцевості, що існує у свідомості потенційних клієнтів і суттєво впливає на підсвідоме бажання відвідати саме дану територію;

- економічні чинники, які залежать від стандарту послуг, пори року, кількості транспорту (доступності) тощо.

«Графоаналітичний метод», застосований в процесі проведення дослідження, дозволив виявити та структурувати фактори, що обумовлюють становлення і розвиток систем сільської рекреації та туризму, серед цих факторів основними є: місце розташування сільської території та роль окремих сільських населених пунктів в системах розселення різного ієрархічного рівня; природно-кліматичні та ландшафтні ресурси; історико-культурна спадщина та етнічні особливості сільських поселень; антропогенні об'єкти – сучасні центри масового відвідування.

Виявлено, що для планувальної організації територій оздоровчого і рекреаційного призначення, місця і параметри яких необхідно встановлювати у результаті комплексної

оцінки всієї території об'єднаної територіальної громади (з визначенням сельбищних, виробничих, сільськогосподарських, лісових та інших функціональних видів територій), передбачається здійснювати також спеціалізовану «ландшафтно-рекреаційну» оцінку окремих ділянок.

Аналіз територій, проведений на картографічній основі в процесі розробки проектів просторового планування усіх громад /Сатанівської, Волочиської, Присивашської, Заводської, Рукшинської та Березівської/ дозволив конкретизувати та виокремити ті територіальні ділянки ландшафту, які мають умови для організації сільської рекреації.

У результаті використання різних методичних підходів до оцінки природно-ландшафтних ресурсів пропонується встановлювати:

- рекреаційну ємність території — це максимально допустимий рівень рекреаційного використання території з урахуванням містобудівних і екологічних вимог;

- допустиме рекреаційне навантаження — це забезпечення стійкості природного комплексу;

- рекреаційну дигресію – порушення природного середовища в результаті впливу антропогенного фактору.

Встановлено, що місця під об'єкти рекреації та відпочинку визначаються у відповідності до спеціальних розрахунків і можуть бути передбачені як резервні земельні ділянки у документації з просторово-планувального розвитку громади. В результаті виокремлюються території за основними групами ознак, що обраховуються у запропонованій автором формулі 1.

Проведений аналіз за методом експертного опитування, здійснений автором при розробці проектів просторового планування територій адміністративних районів та об'єднаних територіальних громад в різних регіонах України (Волинська, Дніпропетровська, Житомирська, Миколаївська, Сумська, Тернопільська, Херсонська та Чернівецька області), обумовив необхідність введення коефіцієнтів для різних ландшафтів по відношенню до чинних нормативних показників (для ландшафтів з високим рейтингом привабливості — 1; для ландшафтів з середнім рейтингом привабливості — 0,5; для ландшафтів із низьким рейтингом привабливості — 0,05).

Метод «визначення рекреаційної ємності» сільських територій, запропонований автором, передбачає інтеграцію показників «еколого-містобудівної оцінки» та «рейтингової оцінки».

Науково доведено, що у межах об'єднаної територіальної громади — цілісного адміністративно - територіального утворення може бути реалізовано концептуальний підхід щодо формування його просторово-планувальної структури як інтегрованого еколого-містобудівного об'єкта, якому притаманні чіткі територіальні обмеження, внутрішній розвиток та зовнішні зв'язки в структурі просторового планування регіонів та країни в цілому. Це стало науковим підґрунтям для визначення концептуальних засад архітектурно-планувальної організації сільських територій та поселень, які сформульовано у наступних «принципах» :

- принцип «збереження традиційного сільського розселення», сільського укладу та народних традицій, який передбачає відродження історико-культурної ідентичності;

- принцип «резервування та цільового використання природно-культурних ресурсів», що має за мету визначити цінність та параметри земельних ділянок сільських територій перспективних для туристично-рекреаційної діяльності;

- принцип «створення нових форм підприємництва», який передбачає розвиток особливого типу господарювання на селі через надання туристично-рекреаційних послуг відпочиваючим;

- принцип «формування екологічно сприятливого туристично-рекреаційного середовища», що реалізується через підвищення рівня облаштування сільських поселень, виявлення та охорону об'єктів місцевого природно-заповідного фонду.

Запропоновано внести пропозиції до відповідних діючих ДБН, враховуючи, що даний напрямок містобудівного розвитку об'єднаних територіальних громад знаходиться

за межами нормативно-правового поля, в частині: термінології («ландшафтний план», «фермерська гостинність», «гостьовий будинок» тощо); оціночних показників ландшафту (1 – високий рівень привабливості, 0,5 – середній, 0,05 – низький); зонування території сільських поселень (основні зони – житлова, виробнича, рекреаційна, агроландшафтна; додаткові зони – утримання тварин, кінно-прогулянкових маршрутів, фольклорно-етнографічних фестивалів тощо). Встановлено, що основним проектним документом з науковими економіко-містобудівними обґрунтуваннями, розробленими за методикою автора, повинна бути «Схема планування території ОТГ» з розділом «Ландшафтне планування», де закладено всі аспекти оцінки ресурсів, їх виявлення, збереження, охорони, резервування та раціонального використання для туристично-рекреаційної діяльності, що робить обов'язковим реалізацію цих рішень та вводить їх у правове поле. Запропоновано алгоритм проектних дій (натурні обстеження; аналіз сучасного стану; соціально-економічні розрахунки, прогнозування розвитку тощо) та структуру змісту проектного документу (ресурси, розселення, інфраструктура, потенційні споживачі, інвестиційний клімат тощо).

Ключові слова: агро-рекреаційні території, ландшафтно-рекреаційна оцінка, рекреаційна ємність, допустиме рекреаційне навантаження, принципи архітектурно-планувальної організації, ландшафтне планування.

Україна має багату природну та етнокультурну ресурсну базу, яка створює передумови для їх широкого використання у відпочинкових цілях та розвитку туризму, що є важливою складовою формування сучасної національної економіки. Великий й унікальний туристично-рекреаційний потенціал України зосереджено на сільських територіях та у сільських поселеннях (Українських Карпат, Азово-Чорноморського узбережжя, Подніпров'я тощо).

Природний і людський потенціал сільської місцевості України в сучасних соціально-економічних умовах являється підґрунтям до реалізації сучасної цивілізаційної потреби в нових формах рекреаційно-туристичних послуг на лоні природи. Створюються сприятливі передумови для розвитку сільського туризму в якості суттєвого містоутворюючого фактору для територій та окремих населених пунктів. Містобудівна реалізація цих передумов шляхом розвитку відповідної інфраструктури стає важливим компонентом формування архітектурно-просторового середовища сільських територій і поселень.

Вирішення задач оптимальної і раціональної архітектурно-планувальної організації агро-рекреаційних територій і поселень знаходиться на стику їх просторового планування та містобудівного формування сучасних рекреаційних утворень.

Проблеми розвитку сільських територій, систем обслуговування сільських населених пунктів та архітектури сільських житлових

і громадських будівель опрацьовані в роботах дослідників і вчених, як: В.Н. Косенко, Ю.А. Косенко, З.В. Мойсеєнко, Ю.В. Самойлович, О.П. Чижевський [1,13].

Загальнотеоретичні положення містобудівного та соціально-економічного розвитку територій та поселень викладено у фундаментальних дослідженнях М.М. Дьоміна, В.О. Тимохіна [6,25]; теоретичні основи курортно-рекреаційного містобудування – у наукових працях вітчизняних вчених: Т.Ф. Панченко, І.Д. Родічкіна, Г.М. Шульги [14,16,20]; з проблем туристично-краєзнавчих досліджень та рекреаційної географії відомі роботи С.О. Бейдика, С.І. Поповича, М.М. Рутенського та інших [2,19,23].

Особливості організації сільського туризму та рекреації відображено також у публікаціях зарубіжних фахівців – І. Majevsky, I. Sikora, B. Savicki [26,28,29].

Актуальним є розроблення наукових принципів архітектурно-планувальної організації туристично-рекреаційного середовища в умовах сільської місцевості та методичні рекомендації щодо комплексного проектування сільських територій і поселень в розрізі об'єднаних територіальних громад. В процесі, зокрема мають бути визначені складові загальної методики дослідження поставленої проблеми; представлені методичні підходи до оцінки туристично-рекреаційних ресурсів сільських територій і поселень; запропоновані методи економіко-містобудівного обґрунтування туристично-рекреаційних функ-

цій об'єктів, що досліджуються.

Встановлено, що найсуттєвіший вплив на розвиток рекреаційно-туристичної сфери окремих сільських місцевостей мають:

— *культурні-природні об'єкти*, до яких належать регіональні ландшафтні парки, ботанічні сади, пам'ятки історико-культурної спадщини, музеї, культурні та релігійні традиції тощо;

— *інфраструктури закладів обслуговування*, серед яких рекреаційне житло, ресторани, заклади обслуговування, транспортні засоби — (таксі, автобуси, оренда автомобілів), торговельна мережа тощо;

— *доступність сільської місцевості* (наявність транспорту, доріг, аеропортів (портів), залізничної мережі тощо);

— *туристичний імідж місцевості*, що існує у свідомості потенційних клієнтів і суттєво впливає на підсвідоме бажання відвідати саме дану територію;

— *економічні чинники*, які залежать від стандарту послуг, пори року, кількості транспорту (доступності) тощо.

Розвиток туристично-рекреаційної сфери у сільських місцевостях, що мають необхідні природно-культурні, соціально-економічні, демографічні ресурси створює передумови для підвищення загальних показників ефективності функціонування як світової туристично-рекреаційної індустрії, так і у межах України.

«Графоаналітичний метод», застосований в процесі проведення дослідження, дозволив виявити та структурувати фактори, що обумовлюють становлення і розвиток систем сільської рекреації та туризму, серед цих факторів основними є: місце розташування сільської території та роль окремих сільських населених пунктів в системах розселення різного ієрархічного рівня; природно-кліматичні та ландшафтні ресурси; історико-культурна спадщина та етнічні особливості сільських поселень; антропогенні об'єкти — сучасні центри масового відвідування.

Детальне вивчення, із застосуванням методів «географічної систематизації» та «графоаналітичного» методу містобудівної документації дає достатньо вичерпну спеціалізовану інформацію щодо умов, можливостей та рекреаційного потенціалу сільських територій або ж конкретних поселень.

Для планувальної організації територій оздоровчого і рекреаційного призначення, місця і параметри яких необхідно встановлювати у результаті комплексної оцінки всієї території

об'єднаної територіальної громади (з визначенням сельбищних, виробничих, сільськогосподарських, лісових та інших функціональних видів територій), передбачається здійснювати також спеціалізовану «ландшафтно-рекреаційну» оцінку окремих ділянок. Загальна методика комплексної оцінки широко і детально науково опрацьована (В.Городської, В.Зарецький, І.Родічкін, В.Тимчинський та інші) [5]; що ж стосується методики «ландшафтно-рекреаційної оцінки» територій та їх окремих ділянок існують різні методичні підходи: оцінки рельєфу (за А.Мелік-Пашаєвим) [10]; екзогенних та ендогенних процесів (за А.Голубом) [4]; оцінки водойм та пляжів (за Т.Панченко) тощо [17].

Для визначення місць розміщення об'єктів стаціонарної рекреації на території сільських поселень необхідно застосування методу «Оцінки екзогенних та ендогенних процесів». Цей метод передбачає встановлення територій, що є непридатні, або мають обмеження у використанні через такі екзогенні процеси: зсуви, обвали, селі, лавини, абразії, ерозії, карст, просадки.

Так, наприклад, аналіз території, проведений на картографічній основі в процесі розробки проектів просторового планування усіх громад /Сатанівської, Волочиської, Присивашської, Заводської, Рукшинської та Березівської/ дозволив конкретизувати та виокремити ті територіальні ділянки ландшафту, які мають умови для організації сільської рекреації.

Встановлено, що для розвитку сільської рекреації та туризму необхідна «інвентаризація» та «ідентифікація» компонентів природної (клімат, флора, фауна тощо), культурної (пам'ятки народної архітектури, визначні місця тощо), містобудівної (сільська поселенська мережа, виробнича, інженерно-транспортна інфраструктура тощо) та асоціативної своєрідності (традиції, фольклор, етнографія).

В спеціальній літературі та наукових дослідженнях, що стосуються проблем розвитку сільської рекреації, зокрема, наводиться досить вичерпний перелік аспектів оцінювання рекреаційно-туристичного потенціалу сільських територій та населених пунктів. [21,22]. Метою проведення оцінювання є віднайдення та акцентування характерних особливостей та ознак, що важливі з точки зору здійснення рекреаційної діяльності та мають безпосередній вплив на архітектурно-планувальну організацію забудови, як сільських територій, так і окремих населених пунктів. На перший план виступають територі-

альні компоненти, що складають поняття «ландшафт» [8].

В контексті даного дослідження йдеться про ландшафт, як середовище для відпочинку. Метою оцінки ландшафту в якості простору для відвідування (об'єктів історико-культурної спадщини та природно-заповідного фонду), є визначення перспектив його використання для туристично-рекреаційних функцій (санаторно-курортного лікування, відпочинку «на природі», усіх видів сільського і зеленого туризму).

У наукових дослідженнях та проектній практиці за кордоном, зокрема у Німеччині та Росії означення об'єкту дослідження вживається термін «культурний ландшафт» [27]. Це визначення ландшафту як «сформованого, зміненого або такого, який перебуває під впливом людини і який включає різні складові: природні компоненти та їхні комплекси, матеріальні об'єкти і елементи антропогенного походження, а також нематеріальні явища, що існують у сприйнятті, традиціях і пам'яті людини.» В працях Каганського Л.В. зазначено, що культурний ландшафт- це будь який земний простір, який певна група людей опанувала утилітарно, семантично і символічно [7], Савушкін Ю.Г. називає «культурним ландшафтом, такий ландшафт, в якому безпосереднє прикладання праці (діяльності) людського суспільства так змінило співвідношення та взаємодію предметів і явищ природи, що ландшафт набув нових, якісно відмінних, особливостей порівняно з попереднім, природним своїм станом.» .

Таким чином оцінка властивостей ландшафту одночасно має за мету оцінку потенційного середовища рекреації. Для цього необхідна інвентаризація та ідентифікація особливої природної та культурної своєрідності, антропогенних елементів [9]. До перших відносяться природні компоненти: рельєф, ґрунти, клімат, водні об'єкти, флора і фауна. До наступних антропогенних елементів відповідно належать: сільська поселенська мережа та сільські поселення, інженерно-транспортна інфраструктура, пам'ятки історії та матеріальна культура. Асоціативні елементи — це духовна спадщина — пам'ять про визначні історичні події, діяльність видатних осіб, традиції, фольклор та етнографія [13,15, 24].

Оцінювання привабливості ландшафтів для туристично-рекреаційної діяльності у сільських умовах повинно визначати ландшафтну своєрідність відповідно до регіональної специфіки та ландшафтне різноманіття (рис.1).

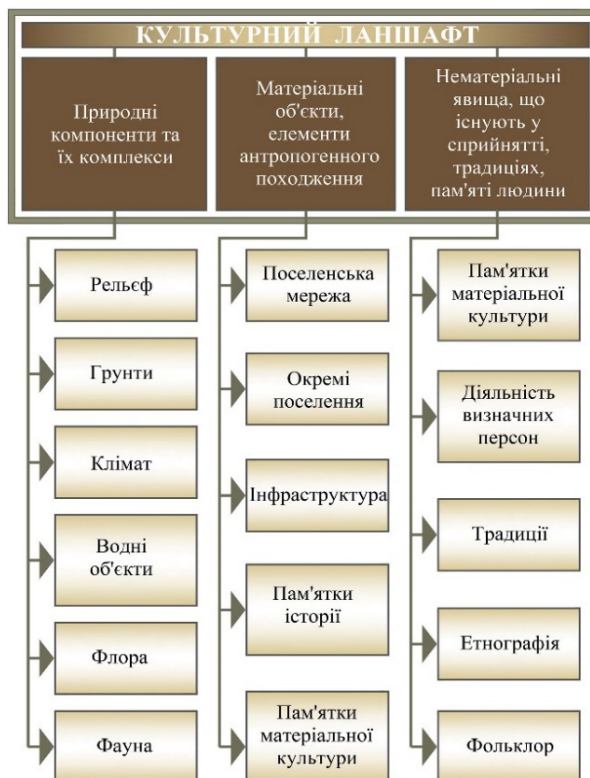

Рис. 1. Структурні компоненти сільського культурного ландшафту

У результаті використання різних методичних підходів до оцінки природно-ландшафтних ресурсів повинно бути встановлено:

- рекреаційну ємність території – це максимально допустимий рівень рекреаційного використання території з урахуванням містобудівних і екологічних вимог, який визначається показником щільності -відношення кількості постійного і тимчасового населення до площі території, що приймається на основі нормативних показників на різні види територій (1 особа на гектар території парку, м² на одного відвідувача в рекреаційній зоні парку, м² для дорослого чи дитину на території морських пляжів [11]);

- допустиме рекреаційне навантаження – це забезпечення стійкості природного комплексу, яке пов'язане з не перевищенням навантажень, що викликають незворотні екологічні зміни в природних комплексах (люд/га, люд/год/га, люд/день/га) [12];

- рекреаційну дигресію – порушення природного середовища в результаті впливу антропогенного фактору, що характеризується ущільненням та ерозією ґрунтів, витоупуванням

та знищенням лісової підстилки, трав'яного покриву, пошкодженням дерев, тощо.

Результатом оцінки цих компонентів повинно бути визначення рекреаційної (туристичної) ємності території, що досліджується; кількості тимчасового населення (відпочиваючих, туристів); допустимих рекреаційних навантажень (осіб на 1 га); ризиків рекреаційної дигресії (ерозії ґрунтів, витоптування рослинного покриву тощо). Параметри зон туристично-рекреаційного використання у сільській місцевості повинні відповідати нормам ДБН Б.2.2-12. 2019 «Планування і забудова територій» короткочасного відпочинку — 500-1000 м² на 1 відвідувача; тривалого відпочинку в заклади характерні для сільської місцевості): індивідуальні засоби розміщення — 15-20 м² на 1 місце, хостели — 6-10 м², кемпінги — 75 м² на одно місце.

Особливості розвитку рекреаційних функцій у сільських поселеннях стосуються різних форм організації рекреаційної діяльності у нових умовах діяльності таких об'єднаних територіальних громад, що призводить до збільшення долі як стаціонарної рекреації, так і потреб у короткочасному перебуванні та ночівлі рекреантів протягом однієї доби.

Місця під об'єкти рекреації та відпочинку встановлюються у відповідності до спеціальних розрахунків і можуть бути передбачені як резервні земельні ділянки у документації з просторово-планувального розвитку громади, де здійснюється інвентаризація усіх земель на основі комплексної еколого-містобудівної оцінки. В результаті повинні бути виокремлені території за основними групами ознак, визначеними у запропонованій автором формулі 1 (рис. 2).

Проведений аналіз за методом експертного опитування, здійснений автором при розробці проектів просторового планування територій адміністративних районів та об'єднаних територіальних громад в різних регіонах України (Волинська, Дніпропетровська, Житомирська, Миколаївська, Сумська, Тернопільська, Херсонська та Чернівецька області), обумовив необхідність введення коефіцієнтів для різних ландшафтів по відношенню до чинних нормативних показників (для ландшафтів з високим рейтингом привабливості — 1; для ландшафтів з середнім рейтингом привабливості — 0,5; для ландшафтів із низьким рейтингом привабливості — 0,05).

Метод «визначення рекреаційної ємності» сільських територій, запропонований автором,

передбачає інтеграцію показників «еколого-містобудівної оцінки» та «рейтингової оцінки» і розраховується за наступною формулою 2 (рис. 3).

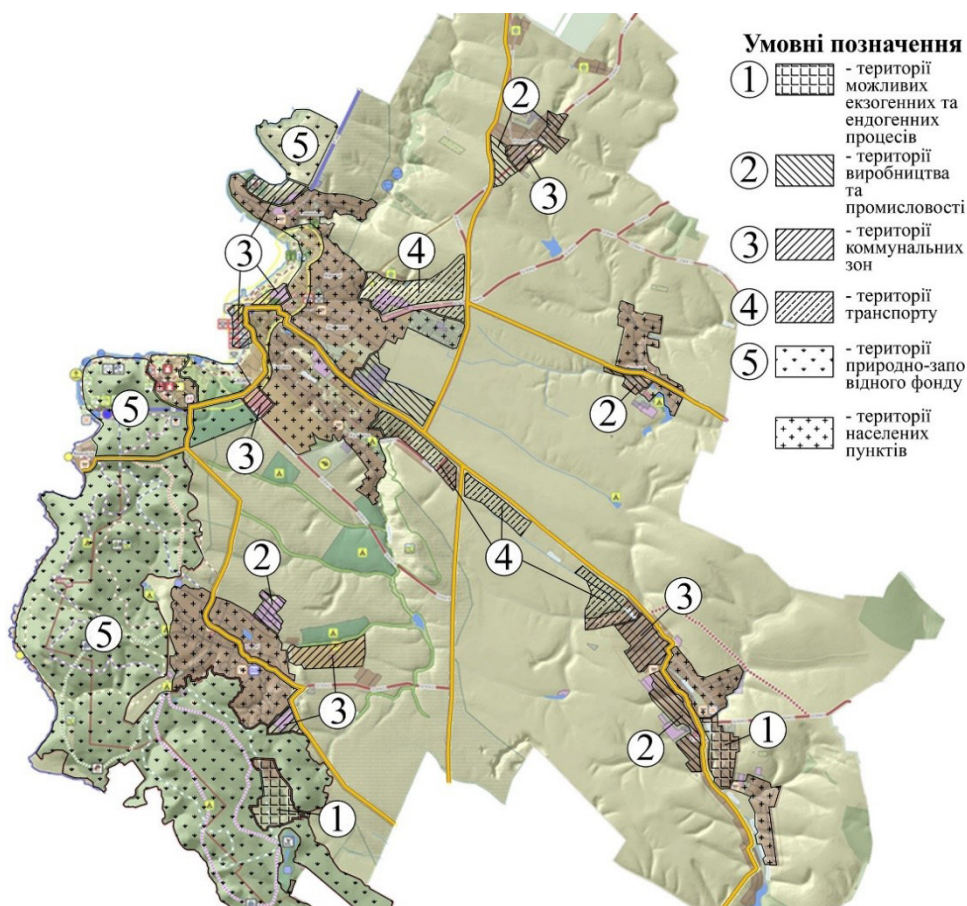
Метод «визначення рекреаційної ємності» сільських територій, передбачає «інтеграцію» показників ландшафтно-рекреаційної оцінки об'єднаної територіальної громади у цілому та рейтингової оцінки окремих ділянок, що відображено у формулі та проілюстровано на конкретних прикладах таких розрахунків, встановлено, що ділянки з високим рекреаційним рейтингом можуть бути об'єктом розвитку основних туристично-рекреаційних функцій загальнодержавного і регіонального значення; з середнім — забезпечувати потреби об'єднаної територіальної громади як додаткова до агровиробничої функції; з низьким — не маючи перспектив рекреаційного розвитку, підтримувати екологічну рівновагу у межах ОТГ.

Науково доведено, що у межах об'єднаної територіальної громади — цілісного адміністративно-територіального утворення може бути реалізовано концептуальний підхід щодо формування його просторово-планувальної структури як інтегрованого еколого-містобудівного об'єкта, якому притаманні чіткі територіальні обмеження, внутрішній розвиток та зовнішні зв'язки в структурі просторового планування регіонів та країни в цілому.

Встановлено класифікацію об'єднаних територіальних громад з позицій рекреаційно-туристичної діяльності. Відповідно до «Стратегії соціально-економічного розвитку» цей вид діяльності визначено в якості стратегічної цілі, тобто — ключового місто-утворюючого фактору; з іншого боку у деяких об'єднаних територіальних громадах цей напрямок розвитку є оперативною ціллю, тобто другорядною задачею.

Таким чином можна виділити два класи об'єднаних територіальних громад: таких, де вирішуються проблеми «загальної» рекреації та «вибіркової» рекреації (рис. 4).

Науково обґрунтовані класифікація адміністративно-територіальних утворень — об'єднаних територіальних громад (ОТГ) та типологія сільських поселень з туристично-рекреаційними функціями є основою для визначення концептуальних засад архітектурно-планувальної організації сільських територій та поселень, які сформульовано у наступних «принципах»:

$$S_{\text{отг}} - (0,5xS^*_{\text{еє}} + S_{\text{пр}} + S_{\text{кф}} + S_{\text{тр}}) = S_{\text{трЛ}}, \quad (1)$$

де $S_{\text{отг}}$ – територія об'єднаної територіальної громади, га;

$S_{\text{еє}}$ – території ділянок можливих екзогенних та ендегенних процесів, га;

① $S_{\text{пр}}$ – території, що за функціональним використанням відносяться до земель промисловості чи виробничих територій, га;

③ $S_{\text{кф}}$ – території комунальних зон сільських поселень, га;

④ $S_{\text{тр}}$ – території транспорту, зон автомагістралей, залізниць, придорожного сервісу, га;

⑤ $S_{\text{трЛ}}$ – території рекреаційного ландшафту, га;

* - на території, можливих ендегенних та екзогенних процесів, які частково придатні для рекреаційної та туристичної діяльності, вводиться коефіцієнт 0,5.

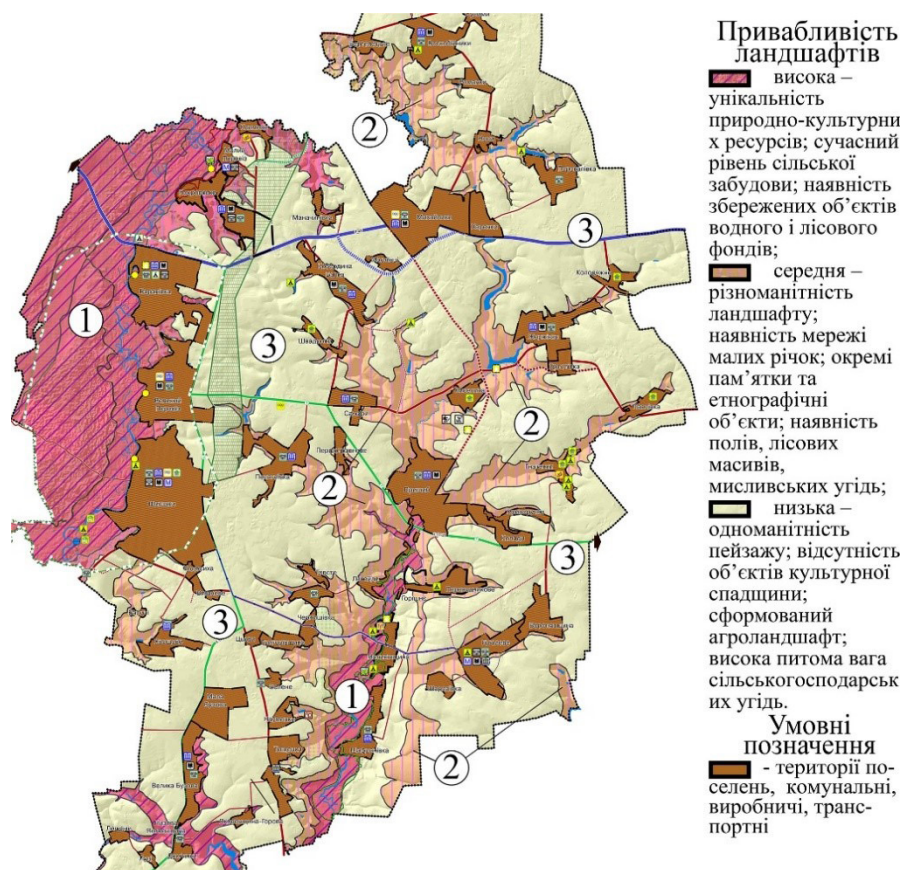
Рис. 2. Метод «еколого-містобудівної оцінки території» (на прикладі території Сатанівської ОТГ Хмельницької області)

— принцип «збереження традиційного сільського розселення», сільського укладу та народних традицій, який передбачає відродження історико-культурної ідентичності. При цьому не передбачається «консервації» існуючої сільської забудови, а спрямований з одного боку на її «реновацію» для створення комфортних умов проживання тимчасового населення, а з іншого — на відновлення та використання атрактивних об'єктів народної архітектури;

— принцип «резервування та цільового використання природно-культурних ресурсів», що має за мету визначити цінність та параметри земельних ділянок, сільських територій перспек-

тивних для туристично-рекреаційної діяльності. Реалізацію цього принципного підходу проілюстровано на прикладі проекту просторового планування Коблевської ОТГ Миколаївської області (рис. 5);

— принцип «створення нових форм підприємництва», який передбачає розвиток особливого типу господарювання на селі через надання туристично-рекреаційних послуг відпочиваючим (спрямований на розширення системи об'єктів обслуговування — національної кухні, художніх промислів, кінних шкіл, оренди туристичного спорядження тощо), що забезпечують додаткову зайнятість та збільшення доходів селянських сімей;

$$\epsilon_{лр} = \epsilon_{л1} + \epsilon_{л2} \quad (2)$$

- де $\epsilon_{лр}$ – смність за результатами ландшафтно-рекреаційної оцінки;
- 1** $\epsilon_{л1}$ – одномоментна допустима смність частини територій, що отримали найвищу рейтингову оцінку якості ландшафту (коефіцієнт 1) з позицій туристично-рекреаційної діяльності;
- 2** $\epsilon_{л2}$ – одномоментна допустима смність тих територій, що отримали середню рейтингову оцінку (коефіцієнт 0,5) якості ландшафтів з позицій туристично-рекреаційної діяльності;
- 3** $\epsilon_{л3}$ – одномоментна допустима смність (коефіцієнт 0,05) ділянок територій, що отримали низьку рейтингову оцінку якості ландшафтів з позицій туристично-рекреаційної діяльності.

Рис. 3. Метод визначення рекреаційної ємності територій (на прикладі території Шишацької ОТГ Полтавської області)

— принцип «формування екологічно сприятливого туристично-рекреаційного середовища» (реалізується через підвищення рівня облаштування сільських поселень, виявлення та охорону об'єктів місцевого природно-заповідного фонду, здійснення забудови з матеріалів, що не мають токсичного ефекту). Базуючись на цих принципах на основі «сценарного підходу» щодо організації просторових і візуальних зв'язків розроблено планувальні моделі формування туристично-рекреаційного середовища у природних умовах сільської місцевості (гірських, рівнинних, приморських, прирічних тощо).

Реалізацію цього принципу досліджено на прикладі проекту просторового планування Званівської ОТГ Донецької області. Принцип

«формування екологічно сприятливого туристично-рекреаційного середовища» є важливою складовою загальних екологічних заходів збереження та охорони навколишнього середовища. По-перше він передбачає виявлення на основі комплексної оцінки території об'єднаної громади ділянок, що повинні бути об'єктами екологічного захисту таких як ландшафтні парки, заповідники, рекреаційні зони тощо. По-друге даний принцип сприяє створенню спеціальних видів житла: «екологічні будинки» з невеликою площею забудови з матеріалів, що не мають токсичного ефекту тощо; дерев'яних будинків для гостей (хижі, колиби, притулки тощо); «ранчо для гостей» — територій, призначених для катання на конях, гри у гольф тощо (рис. 6).

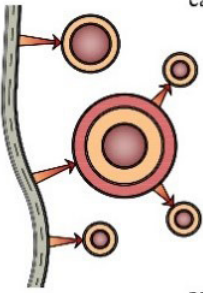
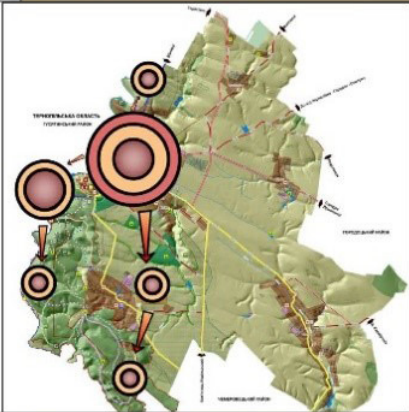
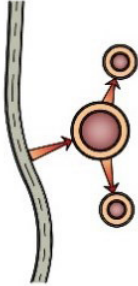

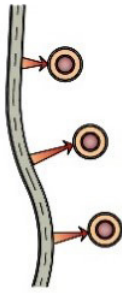
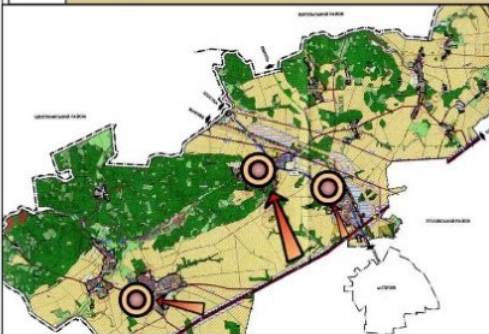
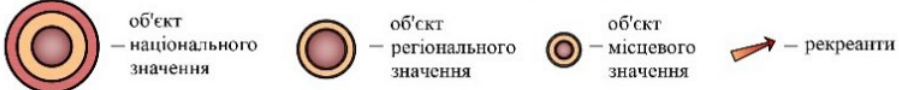
Тип території	Характеристика стану туристично-рекреаційної інфраструктури	Схема туристично-рекреаційної організації території громади
<p>ПЕРШИЙ</p> <p>Беспосереднє включення в туристично-рекреаційну діяльність з організацією управління на зовнішніх більш високих рівнях територіального планування і управління</p>	 <p>Існуючі та заплановані об'єкти санаторно-курортного та (або) рекреаційно-туристичного спрямування національного та регіонального значення, які включені в загальну систему для постійної діяльності</p>	<p>а Сатанівська ОТГ</p>
<p>ДРУГИЙ</p> <p>Дотичність даної території до усталених туристично-рекреаційних центрів чи магістралей</p>	 <p>Існуючі або заплановані об'єкти рекреаційно-туристичного спрямування регіонального значення, які являються частинами загальної та місцевої систем для постійної та епізодичної (сезонної) рекреаційно-туристичної системи</p>	<p>б Волочинська ОТГ</p>
<p>ТРЕТІЙ</p> <p>Периферійне розташування по відношенню до усталених туристично-рекреаційних центрів та магістралей</p>	 <p>Існуючі або заплановані об'єкти рекреаційно-туристичного спрямування місцевого значення, що складають місцеву систему для епізодичної (сезонної) рекреаційно-туристичної системи</p>	<p>в Березівська ОТГ</p>
<p>Умовні позначення:</p> <p> об'єкт національного значення об'єкт регіонального значення об'єкт місцевого значення — рекреанти </p>		

Рис. 4. Моделі просторово-планувальної організації туристично-рекреаційної системи на сільських територіях ОТГ.

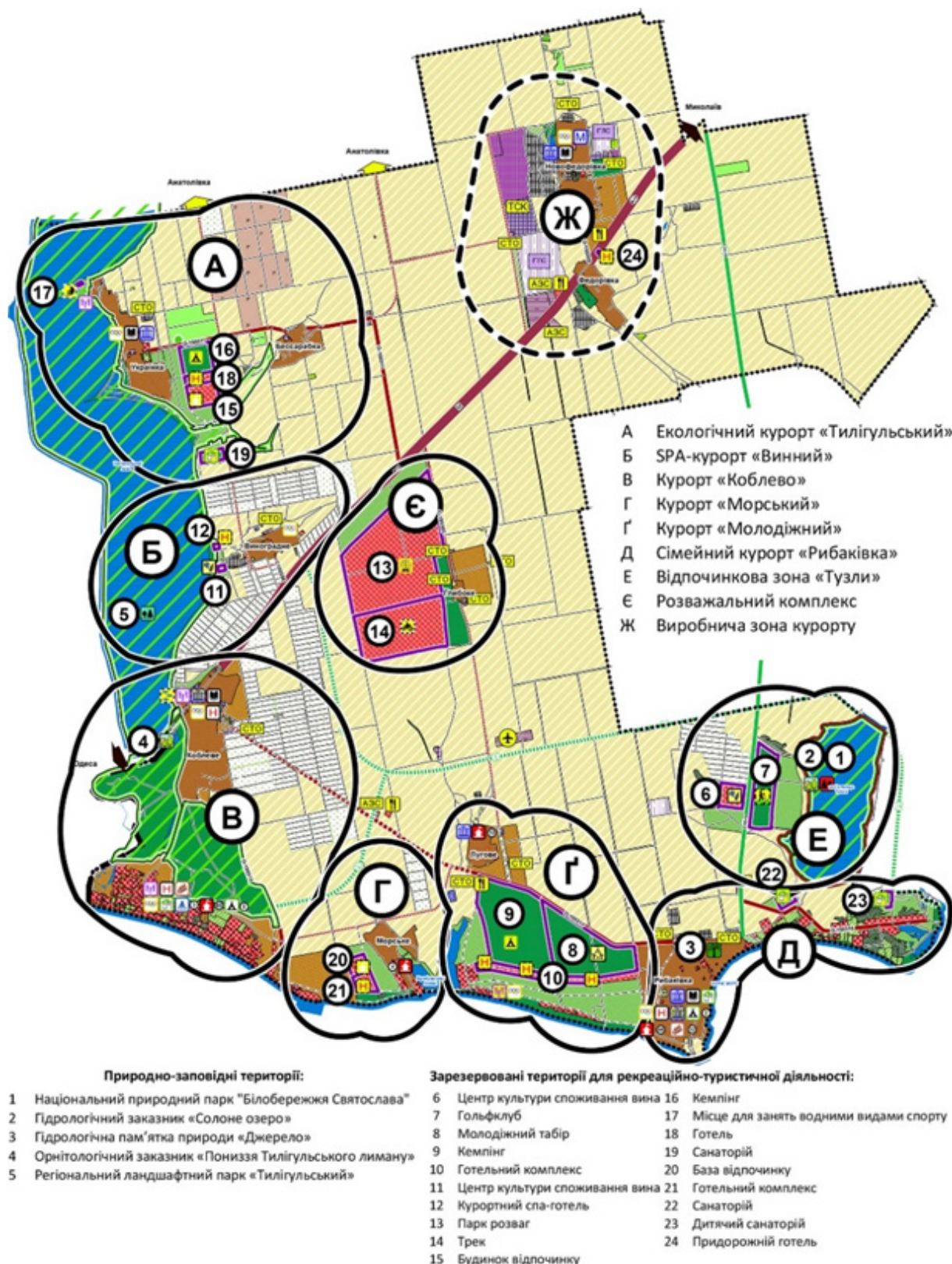
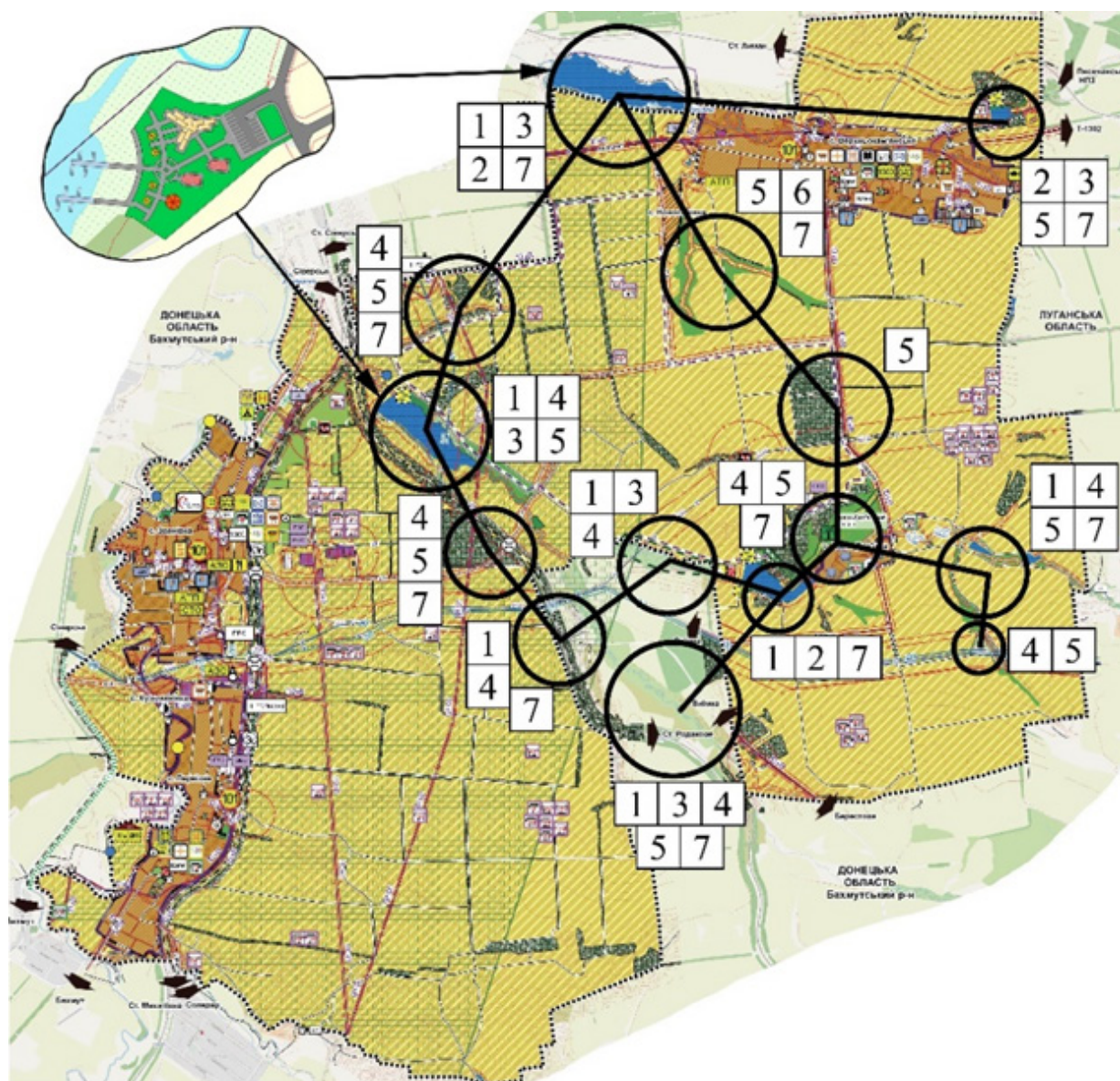

Рис. 5. Реалізація принципу «резервування та цільового використання природно-культурних ресурсів» в проекті просторового планування Коблівської ОТГ Миколаївської обл

1	- відновлення малих річок, розчистка каналів;
2	- відновлення та розчистка водойм, ставків;
3	- упорядкування та облаштування ділянок берегів для відпочинку;
4	- облаштування ділянок, необхідних для проведення водних, пішохідних та інших туристичних маршрутів;
5	- заліснення лісових та лісопаркових ділянок;
6	- улаштування та реставрація наявних лісосмуг;
7	- облаштування ділянок для короточасного відпочинку місцевих мешканців та туристів (в т.ч. для літніх таборів та кемпінгів)

Рис. 6. Реалізація принципу формування екологічно сприятливого туристично-рекреаційного середовища (на прикладі Званівської ОТГ Донецької області)

ВИСНОВКИ

В проведеному автором дослідженні узагальнено вітчизняний практичний досвід розвитку сільських територій і поселень (у 13 областях, у тому числі Львівській, Миколаївській, Тернопільській, Хмельницькій, Херсонській тощо), як об'єктів формування нових адміністративно-територіальних одиниць базового рівня в системі розселення України — об'єднаних територіальних громад (ОТГ), у межах яких відбуваються складні процеси самоврядного управління, майнової приватизації, ринку землі, агрорекреаційної та фермерської діяльності.

Досліджено «містобудівні» умови, що визначають вибір місць відпочинку (сільська, приміська, урбанізована зони; приморські, прирічні, гірські поселення тощо); «соціально-економічні» чинники впливають на структуру соціальних потреб у сфері відпочинку (сімей, людей похилого віку, інвалідів, дітей) та враховують необхідність диверсифікацій продуктивних господарств і розширення сфери індивідуального підприємництва; «природно-культурні» особливості вимагають резервування, охорони та раціонального використання рекреаційних територій наявних джерел мінеральних вод, покладів лікувальних грязей тощо; туристичного використання пам'яток архітектури, місць історичних подій, об'єктів народного мистецтва та художніх промислів тощо. Встановлено класифікацію ОТГ за критерієм організації туристично-рекреаційної діяльності як об'єктів «стратегічного» (основного) та «оперативного» (другорядного) напрямків розвитку; розширено типологію поселень з урахуванням туристично-рекреаційних функцій та виділено: курортні селища; рекреаційні селища; агрорекреаційні села; туристичні поселення; дачні та садівницькі поселення; котеджні селища; фермерські та хутірські домогосподарства.

Представлено удосконалені методи оцінки потенціалу сільських територій: «комплексної» оцінки всієї території об'єднаної громади (з визначенням сельбищ, виробничих, сільськогосподарських, лісо-вкритих та інших функціональних видів території); «спеціалізованої» ландшафтно-рекреаційної оцінки окремих земельних ділянок (природного рослинного ландшафту, водойм, пляжів тощо); «еколого-містобудівної» оцінки території (з показниками площі ділянок виробничих підприємств, сільської забудови, об'єктів соціальної, транспортної та інженерної інфраструктури, природно-заповідного

фонду тощо). З використанням ГІС-технологій удосконалена та графічно відображена математична модель оцінки «мікрорельєфу» (типи, форми, розчленування, перепади висот тощо). Метод визначення «рекреаційної ємності» сільських територій, запропонований автором, передбачає інтеграцію та порівняння показників їх комплексної, спеціалізованої та еколого-містобудівної оцінки і на цій визначення показників «рейтингової» привабливості окремих ділянок (високий — 1,0, середній — 0,5, низький — 0,05).

Встановлено, що ділянки з високим рейтингом привабливості повинні резервуватись для організації туристично-рекреаційного середовища загальнодержавного і районного значення, з середнім — забезпечувати рекреаційні потреби місцевого і тимчасового населення ОТГ, з низьким — підтримувати екологічну рівновагу у межах сільської місцевості. Сукупним результатом даних оцінок повинно бути встановлення таких показників: місткості складових елементів туристично-рекреаційного середовища (людина-місце); кількості тимчасового населення (відпочиваючих, туристів); допустимих рекреаційних навантажень (осіб на 1 га) тощо.

Запропоновано внести пропозиції до відповідних діючих ДБН, враховуючи, що даний напрямок містобудівного розвитку об'єднаних територіальних громад знаходиться за межами нормативно-правового поля, в частині: термінології («ландшафтний план», «фермерська гостинність», «гостьовий будинок» тощо); оціночних показників ландшафту (1 — високий рівень привабливості, 0,5 — середній, 0,05 — низький); зонування території сільських поселень (основні зони — житлова, виробнича, рекреаційна, агроландшафтна; додаткові зони — утримання тварин, кінно-прогулянкових маршрутів, фольклорно-етнографічних фестивалів тощо). Цінним ландшафтом необхідно надавати статус природно-заповідних територій, пам'яткам історико-культурної спадщини «статус охоронюваних об'єктів» з створенням оптимальних умов їх туристичного огляду. Встановлено, що основним проектним документом з науковими економіко-містобудівними обґрунтуваннями, розробленими за методикою автора, повинна бути «Схема планування території ОТГ» з розділом «Ландшафтне планування», де закладено всі аспекти оцінки ресурсів, їх виявлення, збереження, охорони, резервування та раціонального використання для туристично-рекреаційної діяльності, що робить обов'язковим реалізацію

цих рішень та вводить їх у правове поле. Запропоновано алгоритм проектних дій (натурні обстеження; аналіз сучасного стану; соціально-економічні розрахунки, прогнозування розвитку тощо) та структуру змісту проектного документу (ресурси, розселення, інфраструктура, потенційні споживачі, інвестиційний клімат тощо).

Результати проведеного дослідження впроваджено автором у близько 30 «Схемах

планування території громад» (Сатанівської, Присиваської, Коблевської тощо); у генплані історичного села Свірж; у ДБН Б.1.1-21:17 «Склад та зміст схеми планування території, на якій реалізуються повноваження сільських, селищних, міських рад» (авторський розділ — «Ландшафтний план» у «Схемі планування об'єднаної Коблевської територіальної громади в Миколаївській області» (I премія НСАУ, 2018).

ЛІТЕРАТУРА

[1] Архитектура сел Украины / [Моисеенко З.В., Косенко В.Н., Косенко Ю.А. и др.] - К.: Будівельник, 1987. - 176 с.

[2] Бейдик О.О. Методологія та методика аналізу рекреаційно-туристських ресурсів України.: дис. докт. геогр. наук: 11.00.02 /Бейдик Олександр Олексійович - Київ, 2004. - 381с.

[3] Быть селу краше. Советы по благоустройству села / [Ю.А. Косенко, Ю.В. Самойлович, А.П. Чижевский и др. Под ред. Ю.А.Косенко]. - К.: Урожай, 1990.-192 с.

[4] Голуб А.А. Эколого-містобудівні принципи формування національних парків.: дис. канд. архіт.: 18.00.04 /Голуб А.А., КНУБА. - Київ, 2017. - 198 с.

[5] Градостроительные основы развития курортно-рекреационных районов СССР/[В.Я.Городской,Т.Ф.Панченко, А.А.Мазуркевич и др.] / Отв. ред. Е.Е.Клюшниченко. - М.: Стройиздат, 1990. - 196 с.

[6] Демин Н.М. Управление развитием градостроительных систем. - К.:Будівельник, 1991. - 184 с.

[7] Качанский В.И. Мир культурного ландшафта.// Культурный ландшафт и советское обитаемое пространство: Сб. М.:НЛВ, 2001.

[8] Ландшафтне планування в Україні / [Л.Г.Руденко, Є.О. Маруняк, О.Г.Голубцов та ін]; під ред. Л.Г.Руденка. - К.: Реферат, 2014. - 144 с.

[9] Методичні рекомендації щодо здійснення рекреаційної діяльності у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду / За загальною редакцією Парчука Г.В. - Київ: 2009. - 22 с.

[10] Мелик-Пошаев А.И., Журавлева Н.П. Принципы территориально-планировочной организации рекреационных территорий. - В кн. Градостроительство.

[11] Научно-техническое задание на выполнение НИР по договору № 18-92/216.92-92 «Разработать методику определения рекреационной емкости курортно-рекреационных районов с учетом эколого-градостроительных ограничений».

[12] Орлов М.А. Крупные туристские центры. - М.: Стройиздат, 1983-159с., ил.

REFERENCES

[1] Architecture of villages of Ukraine / [Moiseenko ZV, Kosenko VN, Kosenko Yu.A. etc.] - K. : Builder, 1987. - 176 p.

[2] Beidik OO Methodology and methods of analysis of recreational and tourist resources of Ukraine .: dis. Dr. Georg. Sciences: 11.00.02 / Beidyk Oleksandr Oleksiiovych - Kyiv, 2004. - 381p.

[3] To be more beautiful in the village. Rural improvement councils / [Ю.А. Косенко, Ю.В. Самойлович, А.П. Chizhevsky et al., Ed. Yu.A. Kosenko]. - K. : Harvest, 1990. - 192 p.

[4] Golub AA Ecological and town-planning principles of formation of national parks .: dis. Cand. architect .: 18.00.04 / Golub AA, KNUBA. - Kyiv, 2017. - 198 p.

[5] Urban planning foundations for the development of the resort and recreational areas of the USSR / [V.Ya. Gorodskaya, T.F. Panchenko, A.A. Mazurkevich, etc.] / Отв. ed. Е.Е.Клюшниченко. - M. : Stroyizdat, 1990. - 196 p.

[6] Demin NM Management of development of town-planning systems. - K.: Budivelnik, 1991. - 184 p.

[7] Kachansky VI The world of the cultural landscape.// Cultural landscape and Soviet inhabited space: Sat. M. : NLV, 2001.

[8] Landscape planning in Ukraine / [LG Rudenko, Ye.O. Marunyak, OG Golubtsov and others]; ed. LG Rudenko. - K. : Реферат, 2014. - 144 с.

[9] Methodical recommendations for the implementation of recreational activities within the territories and objects of the nature reserve fund / Edited by Parchuk GV - Kyiv: 2009. - 22 p.

[10] Melik-Poshaev AI, Zhuravleva NP Principles of spatial planning organization of recreational areas. - In the book. Urban planning.

[11] Scientific and technical task for the implementation of R&D under the contract № 18-92 / 216.92-92 "To develop a method for determining the recreational capacity of the resort and recreational areas, taking into account environmental and urban constraints."

[12] Orlov MA Large tourist centers. - M. : Stroyizdat, 1983-159p., Ill.

[13] Панченко Т.Ф. Науково-методичні аспекти організації регіональних систем туризму на базі об'єктів історико-містобудівної спадщини / З історії вітчизняного туризму: Зб. наук. Статей – К.: Час Пік. 1997. – 168-182 с.

[14] Панченко Т.Ф. Організація туризму та відпочинку в сільській місцевості // Матеріали до засідання круглого столу Спілки сприяння сільському зеленому туризму в Україні. 1998. – Част. I.

[15] Панченко Т.Ф. Культурні ресурси як основний чинник сталого розвитку туризму. Досвід та перспективи розвитку міст України. Культурологічні аспекти містобудування: Збірник наукових праць. – Вип. 24 / Відп. ред. Ю.М.Палеха. – К.: ДП УДНДІПМ «Діпромисто» ім. Ю.М.Білокозня, 2013. – с. 62-69.

[16] Панченко Т.Ф. Ландшафтно-рекреаційне планування природно-заповідних територій. – Київ. – Логос, – 175 с.

[17] Панченко Т.Ф. Проектирование курортов и зон отдыха. –К.: Будівельник, 1983. –104 с.

[18] ДБН. Б.2.2-12.2019 «Планування та забудова територій». Мінрегіон України. К.2019.

[19] Попович С.І. Туристично-екскурсійні ресурси України: Вступ до проблеми / Туристичні ресурси України: Зб. наук. праць. – К.: Інститут туризму ФПУ. 1966.- с. 7-17.

[20] Родичкин И.Д. Человек, среда, отдых. – К.: Будівельник, 1977.- 160с.

[21] Руководство по формированию курортно-рекреационных систем / Ред. кол. Т.Ф.Панченко (отв. редактор) и др.- М.: Стройиздат, 1984: 180с.

[22] Рутинський М.Й. Кількісні методи в ландшафтній екології: проблема метризації екологічного стану ландшафтних систем // Науковий вісник УкрДЛТУ: Сучасна екологія і проблеми сталого розвитку суспільства. Львів: УКРДЛТУ, 1999. – Вип. 9.7. – с. 160-163.

[23] Рутинський М.Й., Зінько Ю.В. Зелений туризм. – Київ: Знання, 2008. – 271с.

[24] Сельский туризм : история, настоящее и перспектива / Учебное пособие : Кондор.- 2008. – 385 с., [Пуханская Т.Ю., Махлинец С.С., Тебрыашкина Л.И.], - под редакцией д.т.н., профессора Волошина Н.М.

[25] Тімохін В.О. Архітектура міського розвитку. 7 книг з теорії містобудування. /Тімохін В.О. К.: КНУБА, 2008. – 629 с., 158 іл.

[26] J.Majewski. Agroturystyka to tez biznes. – Warszawa, 1999.

[27] Riedele W., Lange H., 2002: Landschaftplanung. Heidelberg, Berlin, New York.

[28] Sawicki B. Agroturystyka w teorii i praktyce /B. Sawicki, A.K. Mazurek-Kusiak. – Люблин: Изд. Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie, 2010. – 223s.

[29] Sikora J. Agroturystyka: przedsiebiorczosc na obszarach wiejskich / J. Sikora. – Warszawa:C.H. Beck, 2012. – 308 s.

[13] Panchenko TF Scientific and methodological aspects of the organization of regional tourism systems on the basis of objects of historical and urban heritage / From the history of domestic tourism: Coll. Science. Articles - K.: Peak Time. 1997. - 168-182 p.

[14] Panchenko TF Organization of tourism and recreation in rural areas // Proceedings of the round table of the Union for the Promotion of Rural Green Tourism in Ukraine. 1998. - Part. AND.

[15] Panchenko TF Cultural resources as a major factor in sustainable tourism development. Experience and prospects of development of cities of Ukraine. Cultural aspects of urban planning: Collection of scientific works. - Vip. 24 / Resp. ed. Ю.М.Палеха. - K.: DP UDNDIPM "Dipromisto" them. YM Bilokonya, 2013. - p. 62-69.

[16] Panchenko TF Landscape and recreational planning of nature reserves. - Kyiv. - Logos, - 175 p.

[17] Panchenko TF Design of resorts and recreation areas. -K.: Budivelnik, 1983. -104 p.

[18] DBN. B.2.2-12.2019 "Planning and development of territories". Ministry of Regional Development of Ukraine. K.2019.

[19] Popovich SI Tourist and excursion resources of Ukraine: Introduction to the problem / Tourist resources of Ukraine: 36. Science. wash. - K.: Institute of Tourism FPU. 1966.- p. 7-17.

[20] Rodichkin ID Man, environment, rest. - K.: Builder, 1977.- 160p.

[21] Guide to the formation of the resort and recreational systems / Ed. count TF Panchenko (editor in chief) and others - M.: Stroyizdat, 1984: 180p.

[22] Rutinsky M.Y. Quantitative methods in landscape ecology: the problem of metrization of the ecological state of landscape systems // Scientific herald of UkrDLTU: Modern ecology and problems of sustainable development of society. Lviv: UKRDLTU, 1999. - Issue. 9.7. - with. 160-163.

[23] Rutinsky MY, Zinko YV Green tourism. - Kyiv: Knowledge, 2008. - 271p.

[24] Rural tourism: history, present and perspective / Textbook: Condor.- 2008. - 385 p., [Pukhanskaya T.Yu., Makhlinets SS, Tebryashkina LI], - edited by d. so-called, Professor Voloshin NM

[25] Timokhin VO Architecture of urban development. 7 books on the theory of urban planning. / Timokhin VO K.: KNUBA, 2008. - 629 p., 158 il.

[26] J. Majewski. Agrotourism is a business. - Warsaw, 1999.

[27] Riedele W., Lange H., 2002: Landscape planning. Heidelberg, Berlin, New York.

[28] Sawicki B. Agrotourism in theory and practice / B. Sawicki, A.K. Mazurek-Kusiak. - Lublin: Ed. Uniwersitę Przyrodniczego w Lublinie, 2010. - 223p.

[29] Sikora J. Agroturystyka: przedsiebiorczosc na obszarach wiejskich / J. Sikora. - Warsaw: C.H. Beck, 2012. - 308 p.

АННОТАЦІЯ

Чижевская Л.А. Научно-методические основы определения туристического и рекреационного потенциала объединённых территориальных общин и их практическая реализация в проектах пространственного планирования.

Богатая природная и этнокультурная ресурсная база, создает предпосылки для их широкого использования в отпускных целях и развития туризма, который рассматривается в качестве существенного градообразующего фактора для территорий объединенных территориальных общин и их отдельных населенных пунктов.

Решение задач формирования оптимальной и рациональной архитектурно-планировочной организации агрорекреационных территорий и поселений находится на стыке их пространственного планирования и градостроительного формирования современных рекреационных образований в составе объединенных территориальных общин.

Установлено, что наиболее существенное влияние на развитие рекреационно-туристической сферы отдельных сельских местностей имеют:

- культурные-природные объекты, к которым относятся региональные ландшафтные парки, ботанические сады, памятники историко-культурного наследия, музеи, культурные и религиозные традиции и тому подобное;

- доступность сельской местности (наличие транспорта, дорог, аэропортов (портов), железнодорожной сети и тому подобное);

- туристический имидж местности, существует в сознании потенциальных клиентов и существенно влияет на подсознательное желание посетить именно данную территорию;

- экономические факторы, которые зависят от стандарта услуг, времени года, количества транспорта (доступности) и др.

«Графоаналитический метод», примененный в процессе проведения исследования, позволил выявить и структурировать факторы, обуславливающие становление и развитие систем сельского рекреации и туризма, среди этих факторов основными являются: местоположение сельской территории и роль отдельных сельских населенных пунктов в системах расселения различного иерархического уровня; природно-климатические и ландшафтные ресурсы; историко-культурное наследие и этнические особенности сельских поселений; антропогенные объекты — современные центры массового посещения.

Выявлено, что для планировочной организации территорий оздоровительного и рекреационного назначения, места и параметры которых необходимо устанавливать в результате комплексной оценки всей территории объединенной территориальной общины (с определением сельбицных, производственных, сельскохозяйственных, лесных и других функциональных видов территорий), предполагается осуществлять также специализированную «ландшафтно-рекреацион-

ABSTRACT

Chyzhevska L. Scientific and methodological principles for determination of tourist and recreational potential of united territorial communities and their practical realogasis.

The rich natural and ethnocultural resource base create the preconditions for their wide use for leisure purposes and tourism development, which is considered as a significant city-forming factor for the territories of the united territorial communities and their separate settlements.

The solution of problems of formation of the optimum and rational architectural-planning organization of agro-recreational territories and settlements is at the junction of their spatial planning and town-planning formation of modern recreational formations as a part of the united territorial communities.

It is established that the most significant impact on the development of the recreational and tourist sphere of some rural areas have:

- cultural and natural sites, which include regional landscape parks, botanical gardens, monuments of historical and cultural heritage, museums, cultural and religious traditions, etc .;

- accessibility of rural areas (availability of transport, roads, airports (ports), railway network, etc .;

- tourist image of the area, which exists in the minds of potential customers and significantly affects the subconscious desire to visit this area;

- economic factors that depend on the standard of services, season, amount of transport (availability), etc.

The rich natural and ethnocultural resource base create the preconditions for their wide use for leisure purposes and tourism development, which is considered as a significant city-forming factor for the territories of the united territorial communities and their separate settlements.

The solution of problems of formation of the optimum and rational architectural-planning organization of agro-recreational territories and settlements is at the junction of their spatial planning and town-planning formation of modern recreational formations as a part of the united territorial communities.

It is established that the most significant impact on the development of the recreational and tourist sphere of some rural areas have:

- cultural and natural sites, which include regional landscape parks, botanical gardens, monuments of historical and cultural heritage, museums, cultural and religious traditions, etc .;

- accessibility of rural areas (availability of transport, roads, airports (ports), railway network, etc .;

- tourist image of the area, which exists in the minds of potential customers and significantly affects the subconscious desire to visit this area;

- economic factors that depend on the standard of services, season, amount of transport (availability), etc.

The "graph analytical method" used in the process of research allowed to identify and structure the factors that determine the formation and development of rural recreation and tourism, among these factors are the location of rural areas and the role of individual

ную» оценку отдельных участков.

Анализ территорий, проведенный на картографической основе в процессе разработки проектов пространственного планирования всех общин /Сатановской, Волочической, Присивашской, Заводской, Рукшинської и Березовской/ позволил конкретизировать и выделить те территориальные участки ландшафта, которые имеют условия для организации сельской рекреации.

В результате использования различных методических подходов к оценке природно-ландшафтных ресурсов предлагается устанавливать:

— рекреационную емкость территории - это максимально допустимый уровень рекреационного использования территории с учетом градостроительных и экологических требований;

— допустимая рекреационная нагрузка - это обеспечение устойчивости природного комплекса;

— рекреационную дигрессию - нарушение природной среды в результате воздействия антропогенного фактора.

Установлено, что места под объекты рекреации и отдыха определяются в соответствии со специальными расчетами и могут быть предусмотрены как резервные земельные участки в документации пространственно-планировочного развития общества. В результате выделяются территории по основным группам признаков, которые рассчитываются в предложенной автором формуле 1.

Проведенный анализ по методу экспертного опроса, проведенного автором при разработке проектов пространственного планирования территорий административных районов и объединенных территориальных общин в разных регионах Украины (Волинская, Днепропетровская, Житомирская, Николаевская, Сумская, Тернопольская, Херсонская и Черновицкая области), обусловил необходимость введения коэффициентов для различных ландшафтов по отношению к действующим нормативным показателям (для ландшафтов с высоким рейтингом привлекательности — 1, для ландшафтов со средним рейтингом привлекательности — 0,5; для ландшафтов с низким рейтингом привлекательности — 0,05).

Метод «определение рекреационной емкости» сельских территорий, предложенный автором, предполагает интеграцию показателей «эколого-градостроительной оценки» и «рейтинговой оценки» и рассчитывается по следующей формуле 2.

Научно доказано, что в рамках объединенной территориальной общины — целостного административно-территориального образования может быть реализован концептуальный подход к формированию его пространственно-планировочной структуры как интегрированного эколого-градостроительного объекта, которому присущи четкие территориальные ограничения, внутреннее развитие и внешние связи в структуре пространственного планирования регионов и страны в целом. Это стало научным основанием для определения концептуальных основ архитектурно-планировочной организации сельских территорий и поселений,

rural settlements in settlement systems of different hierarchical levels; natural-climatic and landscape resources; historical and cultural heritage and ethnic features of rural settlements; anthropogenic objects - modern centres of mass attendance.

It is issued that for the planned organization of health and recreational areas, places and parameters should be created in a set of assessments of the entire territory of the independent territorial community (with the definition of agricultural, industrial, agricultural, forest and other areas), also provided by Landscape and recreation »Assessment of individual sites.

The analysis of territories carried out on a cartographic basis in the process of developing spatial planning projects of all communities /Satanivska, Volochyska, Prysivashska, Zavodska, Rukshinska and Berезivska / allowed to specify and separate those territorial plots of land that have conditions for rural recreation.

As a result of using different methodological approaches to the assessment of natural and landscape resources, it is proposed to establish:

— recreational capacity of the territory is the maximum allowable level of recreational use of the territory taking into account city and ecological requirements;

— permissible recreational loads — is to ensure the stability of the natural complex;

— recreational digression - disturbance of the natural environment as a result of anthropogenic factors.

It is established that the place under the objects of recreation and recreation is determined following special calculations and can be created as a reserve land in the documentation on spatial planning of the community. As a result, the territories for the main groups of features studied in the proposed author of formula 1 are separated.

The analysis of the method of expert description, the implementation by the author in the development of spatial planning projects of administrative districts and independent territorial communities in different regions of Ukraine (Volyn, Dnipropetrovsk, Zhytomyr, Mykolaiv, Sumy, Ternopil, Herzen and Chernivtsi regions), an educated person for different landscapes for restoration to the current normative indicators (for landscapes with a high rating privilege — 1; for landscapes with an average affiliation rating — 0.5; for landscapes with a low affiliation rating — 0.05).

The method of "determining the recreational capacity" of rural areas, proposed by the author, involves the integration of indicators of "ecological and urban assessment" and "rating assessment" and is calculated by the following formula 2.

It has been scientifically proven that within the united territorial community — an integral administrative-territorial entity, a conceptual approach to the formation of its spatial planning structure as an integrated ecological and urban planning object can be implemented, which is characterized by clear territorial constraints, internal development and external relations. links in the structure of spatial planning of regions and the country as a whole. This became the scientific basis for determining the conceptual foundations of the architectural and planning

сформулированы в следующих «принципах»:

— принцип «сохранения традиционного сельского расселения», сельского уклада и народных традиций, предусматривающий возрождение историко-культурной идентичности;

— принцип «резервирования и целевого использования природно-культурных ресурсов», имеющих целью определить ценность и параметры земельных участков сельских территорий перспективных для туристско-рекреационной деятельности;

— принцип «создание новых форм предпринимательства», который предусматривает развитие особого типа хозяйствования на селе путем предоставления туристско-рекреационных услуг отдыхающим;

— принцип «формирование экологически благоприятной туристско-рекреационной среды», который реализуется через повышение уровня обустройства сельских поселений, выявление и охрану объектов местного природно-заповедного фонда.

Предложено внести предложения в соответствующие действующих ДБН, учитывая, что данное направление градостроительного развития объединенных территориальных общин находится за пределами нормативно-правового поля, в части: терминологии («ландшафтный план», «фермерская гостеприимность», «гостевой дом» и т.п.); оценочных показателей ландшафта (1 — высокий уровень привлекательности, 0,5 — средний, 0,05 — низкий) зонирования территории сельских поселений (основные зоны — жилая, производственная, рекреационная, агроландшафтная, дополнительные зоны — содержание животных, конно-прогулочных маршрутов, фольклорно-этнографических фестивалей и т.д.).

Установлено, что основным проектным документом с научными экономико-градостроительными обоснованиями, разработанными по методике автора, должна быть «Схема планирования территории ОТГ» с разделом «Ландшафтное планирование», где заложены все аспекты оценки ресурсов, их выявления, сохранения, охраны, резервирования и рационального использования для туристско-рекреационной деятельности, что делает обязательным реализацию этих решений и вводит их в правовое поле.

Предложен алгоритм проектных действий (натурные обследования, анализ современного состояния; социально-экономические расчеты, прогнозирование развития и т.п.) и структуру содержания проектного документа (ресурсы, расселение, инфраструктура, потенциальные потребители, инвестиционный климат и т.д.).

Ключевые слова: агро-рекреационные территории, ландшафтно-рекреационная оценка, рекреационная емкость, допустимая рекреационная нагрузка, принципы архитектурно-планировочной организации, ландшафтное планирование

organization of rural areas and settlements, which are formulated in the following "principles":

— the principle of "preservation of traditional rural settlement", a rural way of life and folk traditions, which provides for the revival of historical and cultural identity;

— the principle of "reservation and targeted use of natural and cultural resources", which aims to determine the value and parameters of land plots in rural areas promising for tourism and recreation;

— the principle of "creation of new forms of entrepreneurship", which provides for the development of a special type of management in the countryside through the provision of tourist and recreational services to vacationers;

— the principle of "formation of environmentally friendly tourist and recreational environment", which is implemented through increasing the level of development of rural settlements, identification and protection of local nature reserves.

It is proposed to make proposals to the relevant existing DBN, given that this area of urban development of the united territorial communities is outside the legal field, in terms of terminology ("landscape plan", "farm hospitality", "guest house", etc.); landscape assessment indicators (1 — high level of attractiveness, 0.5 — medium, 0.05 — low); zoning of the territory of rural settlements (main zones — residential, industrial, recreational, agro-landscape; additional zones — keeping of animals, equestrian walking routes, folklore and ethnographic festivals, etc.). It is established that the main project document with scientific economic and urban substantiation, developed according to the author's method, should be "OTG territory planning scheme" with the section "Landscape planning", which includes all aspects of resource assessment, identification, conservation, protection, preservation and rational use for tourist and recreational activities, which makes it mandatory to implement these decisions and introduces them into the legal field. The algorithm of project actions (field surveys; analysis of the current state; socio-economic calculations, development forecasting, etc.) and the structure of the content of the project document (resources, resettlement, infrastructure, potential consumers, investment climate, etc.) are proposed.

Keywords: agro-recreational territories, landscape-recreational assessment, recreational capacity, admissible recreational load, principles of architectural-planning organization, landscape planning.

AUTHOR'S NOTE:

Chyzhevskaya Lidia, Postgraduate the Department of Landscape Architecture, Kyiv National University of Construction and Architecture, Ukraine, e-mail: lydiachyzhevskaya@gmail.com, orcid: 0000-0002-5206-3666

Статья подана до редакції 01.10.2020р.

Статья принята до друку 24.03.2020р.